

שבאופן זה לא אסרה תורה ליטול רבית מהיורשים] — בזה אין חסרון בקציצה ואסור (עפ"י חדושי ר' שלמה היימן — כתובות יג).

עוד בדין רבית על מנת להחזיר — ראה בסיכומים להלן סה.
אופן נוסף של 'צד אחד ברבית' — מבואר בסוגיא, לדברי רב שאמר אין עושים אמנה בדמים אלא בפירות בלבד, כנ"ל. אם פוסק על הפירות ובידו לפרוע בפירות או בדמים — לרבי יהודה מותר הדבר, שהרי אין הרבית בטוחה, שמא יפרע לו פירות.

ד. 'אגר נטר ליה' — היינו שכר המתנת המעות. כגון שמוזיל לו המחיר בעבור שמקדים לו הלה מעותיו וממתין עד קבלת המקח, שאינו ביד המוכר (רש"י).
וזהו כלל הרבית: 'כל אגר נטר ליה — אסור' (רב נחמן).

קמז. הנותן מעות לבעלי גורן עבור קניית תבואה, האם הצדדים עומדים ב'מי שפרע' כשבאים לחזור בהם מהמקח?

רבה ורב יוסף אמרו שניהם: הנותן מעות (על התבואה) על השער החריף (כלומר בראשית הגעת התבואות לשוק, שאין פוסקים על שער זה אלא למי שיש לו גורן. רש"י) — צריך שיתראה למוכר בבית הגרנות כשהוא דש וזורה תבואתו. ופרשו בגמרא דבריהם שאם אינו מתראה אליו, אין דעתו של המוכר סומכת על המכירה, כי הנותן מעות נותן לכמה וכמה אנשים (כדי לבחור את התבואה היפה מבין כולם. מפרשים), ועדיין לא החליט לקנות ממנו. הלכך אם חזר בו אינו עומד בקללת 'מי שפרע' אלא אם שב ונתראה אליו בגורן.

אמר רב אשי: הואיל וטעם הדבר משום סמיכות דעת, הוא הדין אפילו מצאו בשוק שאין המקח בידו ואמר לו (— הזכיר לו קנייתו ואמר לו שהוא מחזיק בה. מאירי) — כבר דעתו סמוכה.

דפים טג — סד

קמח. א. המקדים ליתן מעות לחברו עבור המקח, והלה מוזיל לו את מחירו בשל כך — האם מותר לעשות כן?

ב. הלווה מעות מחברו ומצאן יותר ממה שאמר לו חברו, מה דינו?

א. אמר רב נחמן: הנותן מעות למוכר שעה, לספקה לו לזמן מסוים. מחיר החלות ארבע ארבע לזוז, ואומר לו אתן לך חמש בזוז; אם הסחורה קיימת אצל המוכר — מותר. [וההלל אסר. ואין הלכה כמותו. להלן עה.]. אין לו — אסור, (שהרי נוטל שכר עבור הקדמת מעות). ואפילו יש לו אשראי בעיר, כגון שנתן מעות לאחרים ופסק עמם על שעה (רש"י) — הואיל ומחוסר גבייה, אסור. אבל אם הסחורה אצלו, אפילו אינה מזומנת וצריך לשלוח את בנו להביאה או להביא מפתח — מותר. (כשם שהלואה סאה בסאה מותרת באופן זה. וכאן הכל מודים בדבר, שדרך מקח וממכר הוא. תוס').

א. יש אומרים שאין הדבר מותר אלא בסתם, אבל אם מפרש לומר אם תתן לי עכשיו אתן לך בכך ואם לאחר זמן ביותר — אסור (רי"ד, מובא ברמ"א קעג, ז. וכן נקט הגר"א שם).
ויש חולקים (ספר התרומות, מובא בטור שם. ולכאורה כן נראה דעת התוס' שהקשו מטרשא ותרצו דהכא הוי כמפרש).

ולכל הדעות, אם מכר לו שדהו לגורן ב"ב מנה והחזיק, רשאי לומר תן לי במזומן עשר מנה ודיך. וכן מפורש בתוספתא (הובאה ברי"ף וברמב"ן להלן סה).

ב. כתבו התוס': דברים שאין שומתם ידועה, כגון פרה או טלית — מותר להזויל אפילו אין לו, אם אינו מפרש לו שישלם עכשיו בפחות או לאחר זמן ביותר. (ונראה שאם ההזלה מרובה עד שניכר לכל שבטביל הקדמת המעות מוזיל — הרי זה כמפרש ואסור. עטשו"ע יו"ד קעג,א).

ג. יש מי שכתב שהתירו להזויל כאשר יש לו מאותו המין, אפילו אין לו כל הכמות שנתחייב ללוקח, אם אך יכול לקבל דמים מאחרים ממה שבידו כשיעור הדמים שקבל מן הלוקח, שאין זה 'אגר נטר' אלא מתנה בעלמא שרצה ליתן לו, כיון ששעבר עצמו ליתן לו אותו כור עצמו שיש לו בביתו ולהוסיף עליו כור שני (ריטב"א).

דבר הגדל וצומח מאליו, כגון שנתן מעות לבעל גינה בדלועים שבגינתו ופסק עמו על דלועים גדולים בזול ועדיין הם קטנים — לפי לשון אחת אמר רב כהנא [וי"ג: רבא. ע' דק"ס] בשם רב שאסור, שהרי אין לו גדולים. ולפי לשון אחרת אמר רבא כיון שממילא הם גדלים, כאילו נמצאים ברשותו ומותר (וכן פסק הרי"ף). אך דוקא בכגון פרי שהוא עצמו מתפתח, אבל דבר חדש [כל שהיה בא גם אם יינטל הדבר הקיים — זהו חדש], גם אם גדל מעצמו — שנו בברייתא שאסור, כגון פסק עמו בזול על כמות מסוימת של חלב שיתנו עזיו או צמר מרחליו או דבש מכורתו. [אבל אמר לו 'מה שעזי חולבות מכור לך (עד זמן מסוים. רי"ד); מה שרחלי גוזזות...'] — מותר, שהרי לא קצב כמות ויתכן שיעשו מעט וקיבל עליו הפסד ושכר, הלכך אפילו ימצא יותר משווי הדמים מותר].

א. המוכר יין מכרמיו בזול; אם יש בכרם פירות בוסר — לפי לשון ראשונה אסור [ואעפ"י שיתכן שיהא היין רע ומקולקל], ולפי לשון אחרונה מותר. ואם אין שם פירות כלל — אסור. ואפילו לא פסק כמות מסוימת אלא מכר כל היין שיופק — אסור, כל שאינו מחזיק עתה בפרדס עצמו, לפי שאין לו עתה שום קנין והרי זו כהלואה (עפ"י ר"י (עתוס' והג"א); תורי"ד).

יש אומרים שאפילו יש שם פירות קטנים אסור [לדברי רב — להלן עג.], כי אין הדרך למכור פירות פרדס שלא גדלו, ומפני כן מוזיל אותם הרבה — אסור. ורק בכגון דלועים מותר שהדרך ליקח בקטנם (עתוס'; רמב"ם ומ"מ; יו"ד קעג,י). ויש חולקים (ערמב"ן עה; ריטב"א כאן; ראשונים גטין ל. ע' מנחת שלמה כח).

ב. מדברי הרמב"ם (מלוה ט,י) נראה שלא התירו אלא כשמיחד פירות מסוימים, שאעפ"י שעדיין הם קטנים — מותר. ויש מפרשים, דוקא אם הם באחריות הלוקח (מאירי. וכדעה ראשונה כתוב בהגהות מרדכי וכן הביא הש"ך קעג סק"כ להלכה. וע' בבאור הדבר באבני נזר יו"ד ריא).

ג. אם אינו מוזיל לו, מותר לפסוק על חלב שעזיו חולבות אם יצא השער. ואם לא יצא השער — אסור, אלא אם כן יתן לו את החלב שלא היה בעולם בשעת פיסוק, ביוקר — אם נתייקר.

אבל כשמוזיל בשביל הקדמת המעות, אפילו החלב שישנו בשעת פיסוק אסור ליקחנו כשעת הזול, כיון שמחוסר תיקון [לדברי התוס' (סג): שאסור ליקח שוה חמש בארבע באופן זה] (עפ"י אבני נזר יו"ד ריא).

ב. אמר רב נחמן: הלווה מעות מחברו ומצאן יתרות; אם בכדי שהדעת טועה — חייב להחזיר לו, ואם לאו — מתנה בעלמא נתן לו. ופרש רב אחא בנו של רב יוסף, לפי מנהגם למנות המעות ולחלקן

בקבוצות של חמש או עשר, אם מצאן עודפות בסכום המתחלק בחמש או בעשר, הרי זו טעות. ואם לאו — הרי העודף מתנה (ע' פרטים נוספים ברי"ף וברמב"ם. והכל לפי דרך המנין הנהוג והסתברות הטעות). ואפילו אם המלוה הוא אדם קשה שאין דרכו במתן חנם, תולים שמא גזל ממנו פעם ועתה מבליעו בהלוואתו להשיב גזלתו. ואפילו היה זה אדם זר שלא היה לו משא ומתן עמו מעולם, שמא אדם אחר גזלו בקשו להבליע גזלה שלו בהלוואתו (רב אשי).

א. אם בא המלוה ואמר טעיתי בחשבון — אפילו בדבר שאין הדעת טועה צריך להחזיר לו (רא"ש; מאירי). ויש חולקים (ע' חו"מ רלב,ב).

ב. כתבו התוס': לדין שאנו מונים אחת אחת, בכל ענין הוי 'בכדי שהדעת טועה'. ובהפרש של סכום גדול גם בזמננו יש לתלות במתנה. והכל לפי הענין. ע' ערוך השלחן רלב).

דף סד

קמט. האם מותר לאדם לומר לחברו, הילך ארבעה זוזים בשביל חבית יין שאצלך, אם תתקלקל — ברשותך נתקלקלה, ואם לאו — ברשותי היא, בין שתזול בין שתתייקר?

אביי אמר שמותר לעשות כן, ואין לחוש לרבית משום 'קרוב שכר ורחוק להפסד' — כיון שמקבל עליו לשאת בהפסד הזולה, הריהו קרוב לזה ולזה.

א. אמר לו אם תתקלקל או תזול — ברשותך, ואם תתייקר — ברשותי, אסור. שכיון שאחריות ההפסד על המוכר, אינו מכר גמור אלא הלואה ומה שמשתכר אם יתייקר — הרי זה אגר נטר. לפי תירוץ אחד בתוס' (וכ"ה בשו"ע קעה,יג), הוא הדין אפילו כשמשך, שנראה כנוטל שכר עבור הקדמת המעות.

ואולם דבר שאינו מזומן עתה אצל המוכר, נראה שגם אם כל האחריות על המוכר — מותר, שכיון שאינו מזומן למסירה, אין נראה שעל הלוקח להתחייב באחריות הלכך אין זה נחשב 'אגר נטר' (עפ"י הג"א בשם ר"י, ועוד).

ב. יש מפרשים (מובא ברמב"ן) שאפילו מקבל עליו המוכר אחריות על קלקול שיארע ליין אצל הלוקח בשביל שמקדים מעותיו, אין זה אגר נטר הואיל והלוקח מקבל עליו יוקרא וזולא.

ויש אומרים דוקא בשאין לו יין, אבל מכר לו יין מסוים שבידו — הרי זו מכירה גמורה ומותר לו לקבל עליו אחריות הקלקול והזול (עפ"י ריטב"א. וע"ע במאירי).

דפים סד — סה

קנ. המלוה את חברו — האם מותר לדור בחצרו בחנם או לשכור ממנו בפחות? האם מותר לו להעביד עבדי חברו?

תנן, המלוה את חברו, לא ידור בחצרו חנם. ולא ישכור ממנו בפחות — מפני שהוא רבית. ומבואר בגמרא בשם רב נחמן, אפילו בחצר שאינה עומדת להשכרה ואדם שאינו עומד לשכור, אם דר בחצרו צריך להעלות לו שכר. ולפי לשון אחרת אין צריך להעלות לו שכר אלא אם אומר לו בפירוש הלוני ודור בחצרי, אבל לא אמר לו — אין לחוש, כי מראש לא הלוהו על דעת כן.